

Despre chipul în care se făcea, pe vremuri, distilarea

Primele băuturi alcoolice consemnate sunt cele numai fermentate (de fapt, fermentarea zahărului din fructe, grăunțe sau rădăcini). Atât berea, cât și vinul, ar fi apărut cam în aceeași perioadă, în urmă cu câteva mii de ani înainte de Hristos.

Însă fructele "dospite" pot fi apoi distilate pentru a dobândi băuturile spirtoase. Distilarea (care este un proces de separare fizică) este deci unul dintre chipurile prin care este obținut alcoolul (care poate fi dobândit și prin macerare, care este o reacție fizică).

În vremurile de demult, distilarea (separarea produselor prin încălzire și apoi prin răcire) era o îndeletnicire des întâlnită, folosită mai ales la prețătirea de uleiuri volatile și a balsamurilor (parfumurilor). La începuturi, tehnica era relativ simplă. Iată ce ne "povestește", cu gândul să ne aducă la oile noastre, Dumitru Beceanu, un învățat în ale poamelor de tot felul (horticultor): într-un vas care conținea plante sau diferite

produse volatile era pus un strat de lână, care conținea lanolină; pe acest substrat aveau să aderă vaporii aromați; lână se storcea apoi și astfel curgea uleiul înmiresmat (Dumitru Beceanu, în Otilia Bălinișteanu, "Alcoolismul...", în *Ziarul Lumina* <ziarullumina.ro>, 20 octombrie 2008). În Alexandria, în Egiptul ptolemeic (323-30), mai ales în jurul vestitei Biblioteci, exista un nivel foarte ridicat de cunoștințe și conviețuiau renumiți alchimiști ai Antichității care foloseau un vas numit *ambix*; arabii au preluat aceste cunoștințe (*al-anbīq*, alambic) și de aceea li se atribuie etapa imediat următoare a distilării, subliniază profesorul ieșean.

Primele descrieri ale alambicului sunt atribuite perșilor, și anume lui Rhazes (*Abu Bakr Mohammad Ibn Zakariya al-Razi*, 865-925). Și vestitul Abulcasis (*Abu Al-Quasim al-Zahrawi*, 936-1013), medic arab din Cordoba, în *al-Andalus* (Anadalușia maură), îl descrie. Prin contactul cu arabii știința distilării a pătruns și în Europa. Prima mărturie europeană deslușită despre distilare în vederea obținerii alcoolului ne vine din secolul al XII-lea, de la Școala de medicină din Salerno (lat. *Schola medica salernitana*) (în Campania, Italia

de sud), celebră în Evul Mediu. În Evul Mediu, consumul de distilate începuse să devină, deja, o practică frecventă, însă acestea aveau mai mult rol de medicament; se credea că au acțiune benefică pentru sănătate.

“Tările” în Țările Române...

În Țările Române, alcoolul distilat a apărut, se pare, în secolul al XIV-lea, în farmaciile care existau în Sibiu (*Hermannstadt*), Cluj (*Klausenburg*) și, mai ales, în Brașov (*Kronstadt*), adică în orașele din *Siebenbürgen*-ul săsesc; aici se produceau medicamente care aveau la bază distilatele alcoolice (Dumitru Beceanu, în Otilia Bălinișteanu, “Alcoolismul...”, în *Ziarul Lumina* <ziarul.lumina.ro>, 20 octombrie 2008).

O cronică din vremurile lui Ștefan cel Mare (*Letopisețul de la Bistrița*) povestește că zugravilor mănăstirilor ctitorite de domnul Moldovei (1457-1504) li se trimiteau, periodic, butoaie cu țuică de prune. Se spune că era folosită la tencuiala pereților și la amestecul culorilor... Numai?... Pălinca de prune de Sălaj (de Zalău, jud. Sălaj) este atestată

documentar încă de la mijlocul secolului al XVI-lea (1540) (D. Beceanu, M. Niculaua, "A comparative study of an assortment of plum distilled drinks, made in Romania", în *Cercetări Agfronomice în Moldova*, vol. XLII, n° 3, 2009, p. 49-61). Prima mențiune, pe teritoriul actual al României, despre pregătirea țuicii prin distilare, ar data din anul 1570, când se vorbește despre localitatea Turt (Țara Oașului, jud. Satu-Mare). (Ioan Cioltean, *Fabricarea băuturilor alcoolice distilate din fructe*, 2008).

În anul 1784, administrația habsburgică din Transilvania, care făcea parte din Imperiu (1691-1918), înființa cârciumi ale fiscoșului, fixând și o taxă de un creișar pentru o cupă de rachiu.

Dacă nu, precum blânda miere - care a fost una dintre cauzele "războiului mierii" dintre Imperiul bizantin și Țaratul bulgar de la sfârșitul secolului al IX-lea -, sau precum pașnica sare - care a "piperat", vreme de doi ani (1482-1484), istoria Italiei renascentiste cu un "războiul al sării" -, conviviala țuică, deși mai aproape de "adevăr", n-a declanșat totuși nici un război; îi putea, în schimb, înfuria, precum vinul, pe cei care, chiar tovarăși de arme, se aflau "cu țuica-n nas"...

Despre ce e' vorba? În contextul crizei în care intrase Imperiul otoman ca urmare a asediului ratat al Vienei (1683) și al *reconquistei* habsburgice, principatele române deveniseră teatrul operațiunilor militare declanșate de "chestiunea orientală". Se întâmpla în vremea războiului din 1787-1791, purtat de Rusia țaristă și Imperiul habsburgic contra Semilunei. Pe fondul acestui conflict militar european are loc un episod "hazliu", petrecut în Banat (care din 1718, anul tratatului de pace de la Passarowitz, trecuse în stăpânirea Imperiului habsburgic), la Caransebeș (jud. Caraș-Severin), unde, din 1768, se afla un regiment de graniță. Iată ce s-a reținut din relatările lui A.J. Gross-Hoffinger despre bătălia de la Caransebeș din 17 septembrie 1788 (A.J. Gross-Hoffinger, *Geschichte Josephs des Zweiten / Istoria lui Joseph II*, Leipzig, 1847; cf. Irina Maria Manea, "Cum s-au bătut austriecii singuri de la țuica țigăneas-că", în *Historia <historia.ro>*, 2011):

Armata austriacă de aproximativ 100.000 de soldați și-a stabilit tabăra în preajma orașului Caransebeș. Avangarda, constituită dintr-un contingent de husari, a trecut râul Timiș din apropiere pentru a verifica prezența

turcilor otomani. Neexistând nici un semn despre prezența armatei otomane, husarii s-au "lovit" în schimb de un grup de țigani, care s-au oferit să vândă soldaților obosiți de atâta război niște *schnapps* (rachiu, palincă sau țuică). Ostașii călare au cumpărat *schnapps*-ul și au început să bea. Îndată după aceea a trecut râul și un grup de de infanteriști ai armatei habsburgice. Când au văzut ce petrecere s-a pus la cale, infanteriștii au cerut alcool și pentru ei înșiși. Husarii au hotărât să nu le dea nici un strop de *schapps*, și au ridicat fortificații temporare (provizorii) în jurul butoaielor... A urmat o discuție încinsă, un soldat trăgând chiar un foc de pușcă. Îndată între cele două tabere s-a încins o bătaie soră cu moartea. În toiul luptei corp la corp, câțiva infanteriști au început să strige (deci în românește...) "*Turcii! Turcii!*", făcându-i pe husari să dea bir cu fuștii, convinși fiind că atacul armatei otomane este iminent. Cea mai mare parte dintre infanteriști a început de asemenea să se împrăștie. De fapt, explicația este că armata habsburgică era alcătuită din italieni lombarzi, slavi din Balcani, austrieci și încă alte

“etnii” minoritare; or, mulți dintre aceștia nu se putea înțelege, lingvistic, între ei. Deși nu este clar care dintre aceste grupuri a făcut aceste lucruri, un fapt este limpede: acel grup a dat semnale de avertizare în mod greșit, fără să se sfătuiască cu ceilalți, care au șters imediat putina. Situația s-a înrăutățit atunci când ofițerii, în încercarea lor de a restabili ordinea, au început să strige (în germană) “Halt! Halt!”, ceea ce a ajuns deformat la urechile aceloră dintre soldați care nu aveau cunoștințe de germană: adică “Allah! Allah!”... Observând goana cavaleriei prin tabăra habsburgică, comandatul unui grup s-a gândit că este o șarjă de cavalerie a armatei otomane, drept care a ordonat deschiderea focului. Între timp, toată tabără era în picioare la auzul zgomotului de “luptă”, și, în loc să aștepte să vadă care este situația, fiecare și-a luat tălpășița. Trupele de artilerie deschideau focul asupra oricărei umbre, crezând că otomanii sunt peste tot; de fapt, trăgeau asupra propriilor camarazi de arme. “Întâmplarea” s-a intensificat în așa măsură încât întreaga armată austriacă s-a retras

în fața unui inamic imaginar; chiar Joseph II (1780-1790), monarh al Sfântului Imperiu romano-germanic, ar fi fost împins de pe cal într-un pârâiaș. Două zile mai târziu, sosea și armata otomană, care descoperea 10.000 de leșuri și soldați răniți.

Din fericire (sau nu...), autenticitatea bătăliei este îndoielnică.. Cea mai timpurie sursă majoră care relatează catastrofa ne parvine de la Anton Johann Gross-Hoffinger, *Geschichte Josephs des Zweiten* (1847), istorie a lui Joseph II (1780-1790) scrisă la 59 de ani de la incident. Există însă o referință mai veche găsită în *Geschichte des 18ten Jahrhunderts und des 19ten bis zum Sturz des französischen Kaiserreichs* (Istoria secolelor al XVIII-lea și al XIX-lea până la prăbușirea imperiului Francez, șase volume, 1836-1848), scrisă de istoricul german Friedrich Christoph Schlosser (1776-1861). Astfel, volumul publicat în 1843, la 55 de ani de la eveniment, conține o trimitere la *Revista militară austriacă* din 1831, pentru o descriere "autentică și completă" (mai amănunțită). Dacă bătălia a avut într-adevăr loc, atunci ar fi unul dintre cele mai tragic-comice episoade din istoria militară, datorat unui "trăscău" țigănesc...

CUPRINS

O SCURTĂ ISTORIE A ȚUICII ȘI A ALTOR "UDĂTURI" ROMÂNEȘTI, DIN VREMURILE DE DEMULT PÂNĂ ÎN ZIUA DE AZI...

Despre chipul în care se făcea, pe vremuri, distilarea	6
"Țăriile" în Țările Române...	8
"Mai bine să bei o vie, decât un prun" (!!)...	14
Mărturii de tot felul...	21
Câteva "precizări" europene, hotărâri românești și "revolte" sătești...	23
Mărturii antro-po-culturale...	27
Muzee și sărbători ale țuicii...	51
Muzeul Țării Oașului	51
Festivaluri ale țuicii	52
Câteva "case" ale țuicii; "colecții"...	55

NUME ȘI VORBE DESPRE TUICĂ ȘI DESPRE ALTE ȚĂRII ROMÂNEȘTI

Numele de "țuică"	63
Facerea țuicii de casă sau de povarnă	65
Culesul și "dospirea" prunelor	65
Poverne și povarnații (velnițe și velniceri)...	67
Învechirea țuicii	71
Pivnițe și butoiașe	73
De la povarnă sau din beci la negustorii de spirtoase...	73
Butoiașe și butelci...	74
Beciuri gospodărești, chelari boierești și pivniceri domnești...	75

Țâlvuri; ploști, urcioare și butelcuțe...	75
Țuica aleasă nu se “dă pe gât”, se bea cu cumpătare...	77
Țuicării și țuicari...	77
Băutul țuicii cu țoiul, cu ciocanul sau cu cinzeaca...	78
Țuica fiartă	79
Despre alte “udături” neaoșe distilate...	80
Horinca	80
Pălinca	81
Rachiul	85
Secărica	87
Șlibovița	88
Tescovina	88
Turțul	89
Vinarsul	89

O LISTĂ A BĂUTURILOR SPIRTOASE ROMÂNEȘTI

Băuturi alcoolice distilate din fructe	95
Țuici	95
Pălinci	101
Rachiuri	105
Băuturi alcoolice distilate din vin	112
Rachiuri	112
Vinarsuri	114
“Udături” românești “întărite” ca băuturi europene	115
“Eau-de-vie de vin”	116
“Eau-de-vie de frui”	117